

NACIONALINĖ ENERGETIKOS STRATEGIJA: GALIMI POKYČIAI STRATEGINIUOSE TIKSLUOSE

Saulė Milčiuvienė *

*Vytauto Didžiojo universitetas, Teisės fakultetas,
K. Donelaičio g. 58, LT-44248, Kaunas
Telefonas (8 37) 327999,
El.paštas: s.milciuviene@tf.vdu.lt*

Anotacija. Energetinis saugumas yra neatsiejama nacionalinio saugumo dalis, todėl valstybės vaidmuo užtikrinat sklandų energetikos sektoriaus funkcionavimą yra kertinis. Energetikos sektoriaus reguliavimas niekada nebus paliktas tik rinkos dėsniams, nes nuo jo priklauso valstybės ekonominė ir socialinė gerovė. Viena iš energetikos sektoriaus savybių yra jo inertiškumas, todėl yra būtinas ilgalaikis planavimas ir plėtros krypčių nustatymas. Paskutinė *Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija* buvo patvirtinta 2012 m. metų birželio 26 d., tačiau jau dabar yra parengtas naujas *Nacionalinės energetikos strategijos projektas*. Šio straipsnio tikslas: palyginti šiuo metu galiojančios *Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos* bendrąsias nuostatas bei strateginius tikslus elektros energetikos sektoriuje su *Nacionalinės energetikos strategijos projektu*.

Pagrindinės sąvokos: Nacionalinė energetikos strategija; elektros energetikos sektorius; energetinė nepriklausomybė; energetinis saugumas.

IVADAS

Energetinis saugumas yra neatsiejama nacionalinio saugumo dalis, todėl valstybės vaidmuo užtikrinat sklandų energetikos sektoriaus funkcionavimą yra kertinis. Energetikos sektoriaus reguliavimas niekada nebus paliktas tik rinkos dėsniams, nes nuo jo priklauso valstybės ekonominė ir socialinė gerovė.

Viena iš energetikos sektoriaus savybių yra jo inertiškumas, todėl yra būtinas ilgalaikis planavimas ir plėtros krypčių nustatymas. Paskutinė *Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija*¹ (toliau – NENS (2012)) buvo patvirtinta 2012 m. metų birželio 26 d., tačiau jau dabar yra parengtas naujas *Nacionalinės energetikos strategijos projektas*² (toliau – NESP).

Šio straipsnio tikslas - palyginti šiuo metu galiojančios *Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos* bendrąsias nuostatas bei strateginius tikslus elektros energetikos sektoriuje su *Nacionalinės energetikos strategijos projektu*.

¹ Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Dėl nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo. *Valstybės Žinios*. 2012, Nr. 80-4149.

² Nacionalinė energetikos strategija. Projektas. 2014 m. balandžio 5 d. Energetikos kompleksinių tyrimų laboratorija. Lietuvos energetikos institutas. Kaunas.

Šiam tikslui pasiekti keliami uždaviniai: (1) išanalizuoti energetikos strategijų stabilumo įtaką energetikos sektoriaus plėtrai; (2) palyginti NENS (2012) ir NESP bendrąsias nuostatas; (3) palyginti NENS (2012) ir NESP elektros energetikos sektoriaus strateginius tikslus.

Tikėtina, kad parengtas NESP susilauks politikų dėmesio ir diskusijų viešojoje erdvėje, todėl šiame straipsnyje atlikta lyginamoji analizė, pateiktos išvalgos neabejotinai yra aktualios šiandieniniam Lietuvos gyvenime.

NACIONALINĖS ENERGETIKOS STRATEGIJOS REIKŠMĖ

Šiuo metu Lietuvoje galioja 2012 m. Seimo patvirtinta *Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija. Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo*³ 14 str. 1 d. nurodo jog nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija nustato valstybės politikos strategines kryptis, vadinasi jos nuostatomis remiantis gali būti prognozuojama, kokios bus prioritetingos valstybės kryptys energetikos sektoriuje, kokie numatomi pagrindiniai investiciniai projektai, kokios veiklos bus remiamos valstybės ir gali susilaukti finansinės paramos.

Valstybės nustatytos energetikos sektoriaus veiklos gairės yra ypač svarbios potencialiems investuotojams, kadangi energetinių objektų statyba reikalauja labai didelių pradinių investicijų, o jų eksploataavimo laikotarpis gali siekti 50 metų. Tik ilgalaikė, paremta ekonominiais skaičiavimais, nepriklausanti nuo rinkimų rezultatų ir išlaikanti savo tęstinumą energetikos strategija gali pritraukti privačias investicijas į energetikos sektorių. Todėl NENS (2012) nustato prioritetingus valstybės tikslus ir energetikos strategijos viziją keliais etapais: iki 2020 metų numato pagrindinius tikslus energetikos sektoriuje; iki 2030 metų ir iki 2050 metų nubrėžia energetikos sektoriaus plėtros gaires.

NENS (2012) nėra tik deklaratyvus planas, gairės ar vizija – jos pagrindu yra rengiami detalūs energetikos sektoriaus plėtros planai. LR Energetikos įstatymas numato, kad Vyriausybė tvirtina Nacionalinę atsinaujinančių energijos išteklių plėtros programą bei užtikrina jos suderinamumą su Nacionaline energetikos strategija. Taip pat Vyriausybė ar jos įgaliotos institucijos tvirtina penkerių metų Strategijos įgyvendinimo planą ir programas.

Remiantis NENS (2012) yra priimta bendrų programų, reglamentuojančių atskirų energetikos sektorių plėtrą ar priimti sprendimai dėl atskirų energetinių projektų įgyvendinimo:

³ Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr.56-2224.

1. Dėl dujotiekių jungties tarp Lenkijos ir Lietuvos projekto dalies Lietuvos Respublikos teritorijoje pripažinimo valstybei svarbiu ekonominiu projektu⁴,
2. Dėl viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšų ir kainos 2015 metams nustatymo⁵,
3. Dėl lėšų, skirtų suskystintų gamtinių dujų terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo bei eksploatavimo sąnaudoms ar jų daliai kompensuoti, nustatymo 2013 metams⁶,
4. Dėl dujotiekių jungties tarp Lenkijos ir Lietuvos specialiojo plano rengimo⁷,
5. Dėl magistralinio dujotiekio Klaipėda–Kuršėnai projekto pripažinimo valstybei svarbiu ekonominiu projektu⁸,
6. Dėl Vilniaus ir Kauno miestų centralizuoto šilumos tiekimo ūkio modernizavimo įrengiant vietinius ir atsinaujinančius energijos išteklius naudojančias kogeneracines elektrines projektų pripažinimo valstybei svarbiais ekonominiais projektais⁹,
7. Dėl Nacionalinio elektros ir gamtinių dujų perdavimo infrastruktūros projektų įgyvendinimo plano patvirtinimo¹⁰.

Tačiau įdomu pastebėti, kad pagrindinis dokumentas - strategijos penkerių metų įgyvendinimo planas yra nepatvirtintas iki šiol, nors nuo NENS (2012) patvirtinimo laiko jau praėjo 2,5 metų. Tolimesnis Vyriausybės neveiklumas, patvirtinus NENS (2012), gali liudyti, kad pati Vyriausybė nebetiki NENS (2012) išdėstytomis nuostatomis ir abejoja jų įgyvendinimo tikslingumu. Taip pat nepavyko parengti ir Nacionalinės atsinaujinančių energijos išteklių plėtros programos ir jos pagrindu parengto veiklos plano. Kaip ir strategijos įgyvendinimo plano atveju skelbiami seni dokumentai, priimti seniau galiojusios Nacionalinės energetikos strategijos pagrindu.

⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl dujotiekių jungties tarp Lenkijos ir Lietuvos projekto dalies Lietuvos Respublikos teritorijoje pripažinimo valstybei svarbiu ekonominiu projektu. *Teisės aktų registras*. 2014.11.10, Nr.: 0.

⁵ Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisijos nutarimas Dėl viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšų ir kainos 2015 metams nustatymo. *Teisės aktų registras*. 2014.10.17, Nr.: 0.

⁶ Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisijos nutarimas Dėl lėšų, skirtų suskystintų gamtinių dujų terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo bei eksploatavimo sąnaudoms ar jų daliai kompensuoti, nustatymo 2013 metams. *Valstybės žinios*. 2012, Nr.123- 6229.

⁷ Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymas Dėl dujotiekių jungties tarp Lenkijos ir Lietuvos specialiojo plano rengimo *Valstybės žinios*. 2013, Nr.115- 5785.

⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimas Dėl magistralinio dujotiekio Klaipėda–Kuršėnai projekto pripažinimo valstybei svarbiu ekonominiu projektu. *Valstybės žinios*. 2013, Nr.: 132-6740.

⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimas Dėl Vilniaus ir Kauno miestų centralizuoto šilumos tiekimo ūkio modernizavimo įrengiant vietinius ir atsinaujinančius energijos išteklius naudojančias kogeneracines elektrines projektų pripažinimo valstybei svarbiais ekonominiais projektais. *Teisės aktų registras*. 2014.06.03, Nr.: 0.

¹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimas Dėl Nacionalinio elektros ir gamtinių dujų perdavimo infrastruktūros projektų įgyvendinimo plano patvirtinimo. *Teisės aktų registras*. 2014.07.31, Nr.: 0.

Iš tikrųjų po NENS (2012) patvirtinimo Lietuvos politiniame gyvenime įvyko du labai reikšmingi įvykiai. 2013 m. kovo mėnesį įvyko Seimo rinkimai, po kurių konservatoriai iki šiol buvę valdžioje perėjo į opoziciją; ir 2012 m. spalį referendumas dėl Visagino atominės elektrinės statybos, kurio metu rinkėjai nepritarė šio projekto vykdymui, nors NENS (2012) yra numatytas kaip vienas iš prioritetinių projektų.

Taip pat įdomu pastebėti ir tai, kad naujas NESP buvo parengtas, nepraėjus nei 2 metams nuo NENS (2012) patvirtinimo, t.y. 2014 m. balandžio 5 d. Tuo tarpu, kai Energetikos įstatymas nurodo, kad energetikos strategija peržiūrima ne rečiau kaip kas penkeri metai.

Todėl akivaizdus NENS (2012) įgyvendinimo dokumentų trūkumas, labai greitai pasirodęs naujas energetikos strategijos projektas, leidžia daryti prielaidą, kad galiojanti NENS (2012) neatitinka naujos Vyriausybės nuostatų ir lūkesčių energetikos sektoriuje. Todėl sekančiame skirsnyje bus palygintos NENS (2012) ir NESP nuostatos energetinio saugumo aspektu bei elektros energetikos sektoriaus strateginio vystymo plotmėje.

LYGINAMOJI ANALIZĖ: BENDROSIOS NUOSTATOS

Pirmiausia svarbu aptarti laikotarpius, kurių metu numatoma energetikos sektoriaus plėtra NENS (2012) ir NESP. Tiek NENS (2012), tiek NESP apimamas laikotarpis, kuriam nustatomas energetikos sektoriaus plėtros gairės iki 2050 m., skirtumas yra tik tas, kad pagrindinės energetikos sektoriaus įgyvendinimo kryptys NENS (2012) yra projektuojamos iki 2020 m., o NESP iki 2030 m.

Pirmas skirtumas tarp NENS (2012) ir NESP jau atsispindi strategijų pavadinimuose *Nacionalinė energetikos nepriklausomybės strategija*¹¹ ir *Nacionalinės energetikos strategijos projektas*. Todėl pabandydysime atsakyti į klausimą, ar pavadinimų skirtumas atspindi turinį strategijų skirtumą, ar pavadinimuose yra tik žodžių žaismas.

Pagrindinė Lietuvos energetikos sektoriaus problema – priklausomybė nuo Rusijos tiekiamų dujų ir elektros energijos, todėl šios priklausomybės mažinimas yra akivaizdus energetikos sektoriaus prioritetas. Paprastai terminas „energetinė nepriklausomybė“ yra tiesiogiai siejamas su valstybės gebėjimu tenkinti energijos paklausą vidiniais valstybės energijos ištekliais. Tačiau energetinė nepriklausomybė nėra būtina energetinio saugumo

¹¹ Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas strateginį dokumentą įvardija: *Nacionalinė energetikos nepriklausomybės strategija*.

sąlyga. Energetinis saugumas gali būti siejamas su rinkų integracija, tiekėjų diversifikacija ir panašiai. Energetinio saugumo papildomas elementas, kurio neapima energetinės nepriklausomybės sąvoka, yra ekonomiškai pagrįstos, vartotojams prieinamos energijos kainos. Energetinis saugumas – labai dažnai yra balanso tarp patikimo energijos tiekimo ir ekonomiškai pagrįstų kainų paieška. Energetinė nepriklausomybė yra tik labai svarbi energetinio saugumo sudedamoji dalis.

Tiesa NENS (2012) energetinė nepriklausomybė aiškinama kaip gebėjimas iki 2020 m. **ne mažiau kaip pusę** reikalingos energijos pagaminanti šalies viduje (svarbiausią vaidmenį atliks branduolinė energija ir atsinaujinantys energijos ištekliai), o trūkstamus energijos išteklius – importuoti iš skirtingų šaltinių.

Tuo tarpu matysime, kad NESP yra nustatomi skirtingi galimi saugumo lygiai atsižvelgiant į gebėjimą pagaminti reikiamą energijos kiekį šalies viduje, tačiau gebėjimas reikiamą energijos kiekį pagaminti šalies viduje nėra laikoma būtina ir absoliuti energetinio saugumo sąlyga, o labai daug dėmesio skiriama rinkų integracijai ir energijos tiekimo kanalų plėtrai.

Todėl darytina išvada, kad galiojančios NENS (2012) pavadinime naudojama sąvoka „energetinė nepriklausomybė“ atspindi joje išdėstytus siekius, kuo daugiau energijos pasigaminti šalies viduje, tuo tarpu NESP gebėjimo viduje pasigaminti reikiamą energijos kiekį nelaiko tokiu svarbiu energetinio saugumo elementu.

NENS (2012) nustatė tris Lietuvos energetikos sektoriaus strateginius principus:

1. iki 2020 metų pasiekti energetinę nepriklausomybę¹²,
2. 2020–2030 metais pasiekti konkurencingą¹³ ir darnų¹⁴ energetikos sektoriaus funkcionavimą
3. 2030–2050 metais tolimesnis darnaus energetikos sektoriaus plėtimas.

NESP numato šiuos bendruosius Lietuvos energetikos strategijos tikslus¹⁵:

¹² „Lietuvos energijos poreikis bus patenkinamas naudojant vietinius ir diversifikuotus energijos išteklius. Tai yra būtina sąlyga siekiant užtikrinti patikimą energetinės sistemos funkcionavimą ir užkirsti kelią galimiems energijos tiekimo sutrikimams;“ 15 p.

¹³ „Lietuva prisijungs prie Europos energijos rinkų ir pertvarkys šiuo metu egzistuojančias energetikos sektoriaus monopolijas. Tai leis užtikrinti palankias energijos kainas vartotojams ir pakankamas investicijas į energetikos sektorių, būtinas trūkstamai energetikos infrastruktūrai plėtoti;“ (NENS (2012) 15 p.).

¹⁴ „Tiek energijos gamyba, tiek vartojimas turi būti grindžiami darnios plėtos principais. Užtikrinant darnią plėtrą, bus mažinamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo į aplinką kiekis, didinant energijos gamybos, perdavimo ir vartojimo efektyvumą ir skatinant energijos gamybą iš aplinkos neteršiančių išteklių (atsinaujinančių energijos išteklių ir atominės energijos)“ (NENS (2012) 15 p.).

1. energetinis saugumas;
2. darni energetikos sektoriaus plėtra;
3. konkurencingumas;
4. efektyvus energijos naudojimas.

Taigi matyti, kad NENS (2012) ir NESP nustato tuos pačius energetikos sektoriaus strateginius tikslus, tik NESP numato papildomą tikslą – efektyvus energijos naudojimas. NESP nuo NENS (2012) skiriasi savo lankstumu ir kelių alternatyvų analize priklausomai nuo susidariusių sąlygų. Tuo tarpu NENS (2012) laikomasi, kad galimas tik vienas teisingas kelias, nenumatant jokių alternatyvų, netgi labai aiškiai nurodoma kokia žala atsiras Lietuvai jei nebus įgyvendinti NENS (2012) įvardinti energetiniai projektai.

Iš tiesų, vienintelio kelio pasirinkimas yra labai rizikingas sprendimas, kadangi energetikos sektoriaus raidos poreikiai yra paremti prognozuojamomis būsimomis ateities sąlygomis, kurias tiksliai numatyti yra labai sudėtinga. Akivaizdus to pavyzdys yra 2008 m. pasaulį netikėtai užklupusi finansų krizė, kuri sustabdė ekonominį augimą. Tuo tarpu jei pažvelgtume į tuo metu Lietuvoje galiojančią 2007 m. patvirtintą energetikos strategiją, bei pasaulines energetikos sektoriaus plėtros perspektyvas, jose netgi pesimistiniai ekonominio augimo modeliai prognozavo ekonominį augimą ir atitinkamai energijos paklausos augimą. Tačiau finansų krizė lėmė ekonomikos susitraukimą ir dėl to mažėjančią energijos paklausą. Manytina, kad NENS (2012) nelankstus modelis ir sąlygojo būtinumą ją peržiūrėti, kadangi kai kurie strateginiai projektai nebeatitinka šių dienų realijų.

LYGINAMOJI ANALIZĖ: ELEKTROS ENERGETIKOS SEKTORIUS

NENS (2012) ir NESP skirtingai apibrėžia elektros energetikos sektoriaus strategines iniciatyvas. Šiuo atveju NENS (2012) apibrėžiama per konkrečius energetinius projektus, kurie leis priartėti prie siekiamo rezultato energetinės nepriklausomybės, t.y.:

1. Infrastruktūros ir rinkų integracija į Europos elektros energetikos sistemas (Lietuvos–Lenkijos elektros jungtis LitPol Link 1, Lietuvos–Lenkijos elektros jungtis LitPol Link 2, Lietuvos–Švedijos elektros jungtis NordBalt),
2. Elektros energetikos sistemos sujungimas su kontinentinės Europos elektros energetikos tinklais (KET) darbui sinchroniniu režimu,

¹⁵ Nacionalinė energetikos strategija. Projektas. 2014 m. balandžio 5 d. Energetikos kompleksinių tyrimų laboratorija. Lietuvos energetikos institutas. Kaunas.

3. Keitiklių įrengimas, reikalingas sinchroniniam darbui su KET,
4. Vidaus elektros jungčių stiprinimas rengiantis sinchroniniam darbui su KET,
5. Pakankamų vietinių pajėgumų baziniam elektros energijos generavimui užtikrinimas,
6. Elektros gamyba iš atsinaujinančių energijos išteklių.

Tuo tarpu NESP elektros energetikos strategines iniciatyvas apibrėžia per kokybinius kriterijus, t.y. kokį norėtusi matyti bendrai elektros energetikos sektorių, tada analizuojant atskirus projektus, kurie galėtų padėti pasiekti norimą rezultatą:

1. „Lankstus ir racionalus bendros Europos Sąjungos ir trečiųjų šalių elektros rinkų ir tarpstemoninių jungčių teikiamų galimybių išnaudojimas šalies vartotojų aprūpinimui konkurencinga elektros energija;

2. Racionalus ES teikiamos finansinės paramos panaudojimas vietinių elektros energijos generavimo šaltinių plėtrai;

3. Maksimalus, ekonomiškai pateisinamas termofikacijos plėtos potencialo panaudojimas vietinės elektros energijos gamybos apimčių didinimui, ypatingą dėmesį skiriant vietinių išteklių panaudojimui;

4. Maksimalus ekonomiškai pateisinamas ir darnumo kriterijų nepažeidžiantis vietinių ir atsinaujinančių išteklių panaudojimas vietinės elektros energijos gamybos apimčių didinimui;

5. Energetinio saugumo elektros energetikos sektoriuje užtikrinimas palaikant adekvacias instaliuotas ir darbui parengtas galias bei šių galių racionalus panaudojimas rezervinių galių tiekimui kaimyninėms šalims;

6. Savalaikis ir ekonomiškai pagrįstas elektros perdavimo ir skirstomojo tinklo įrenginių atstatymas, modernizavimas, plėtimas ir automatizacijos priemonių diegimas, siekiant užtikrinti patikimą vartotojų aprūpinimą elektros energija ir efektyvą stochastinį darbo režimą turinčių elektros energijos generavimo šaltinių bei vartotojų sumaniųjų įrenginių panaudojimą¹⁶.

Kalbant apie konkrečius projektus elektros energetikos sektoriuje aiškiai matomas iš esmės skirtingas požiūris į du pagrindinius projektus: sinchroninio režimo su kontinentine Europa diegimas ir Visagino atominė elektrinė.

¹⁶ Nacionalinė energetikos strategija. Projektas. 2014 m. balandžio 5 d. Energetikos kompleksinių tyrimų laboratorija. Lietuvos energetikos institutas. Kaunas. 27 p.

Sinchroninio režimo su kontinentine Europa diegimas. Lietuvos, Latvijos ir Estijos elektros sistema yra sinchronizuota su IPS/UPS energetine sistema, t.y. Rusijos ir Baltarusijos elektros energetikos sistemomis. NENS (2012) vienu iš prioritetu laiko darbo sinchroniniu režimu su kontinentine Europa užtikrinimą, tuo tarpu NESP tinklų sinchronizavimo visiškai nelaiko prioritetu, o atvirksčiai pažymi, kad turi būti lanksčiai ir sumaniai išnaudojamos tarpisteminių jungčių su ne ES valstybėmis teikiamos galimybės.

NENS (2012) nurodoma, kad esama situacija kai Lietuva ekonomiškai ir politiškai integravosi į transatlantinę erdvę, o energetikos sektorius liko integruotas „...Rytų erdvėje ir Rusijos kontroliuojamoje Baltijos valstybių ir Nepriklausomų Valstybių Sandraugos valstybių sinchroniškai veikiančioje elektros energetikos sistemoje.“¹⁷ ir kelia grėsmę ne tik energetiniam, bet ir nacionaliniam Lietuvos Respublikos saugumui. Būtinybė sinchronizuoti yra grindžiama šiais argumentais: ES trečiajame energetikos pakete nurodytais reikalavimais, siekiu integruoti Baltijos valstybes į bendrą ES rinką bei būtinumu užtikrinti valstybės energetinę nepriklausomybę.

NESP atvirksčiai sinchroninio režimo su kontinentine Europa diegimui skiria labai nedaug dėmesio, tiesiog konstatuojama, kad sinchroninis prisijungimas prie ENTSO-E negali būti grindžiamas vien techninėmis ar ekonominėmis paskatomis, bet lemiamą vaidmenį gali turėti politiniai motyvai. Tuo tarpu NENS (2012) būtinybę sinchronizuoti energetines sistemas su kontinentine Europa iki 2020 m. laiko nediskutuotinu prioritetu.

Pakankami vietiniai pajėgumai vidaus paklausai patenkinti: Visagino atominė elektrinė. NENS (2012) nurodo, jog vienintelis tinkamas būdas apsirūpinti konkurencinga elektros energija vietiniais pajėgumais yra branduolinė energetika, t.y. Visagino atominės elektrinės statyba. Būtinumas statyti Visagino atominę elektrinę yra grindžiamas siekiu užtikrinti: Lietuvos ir kitų valstybės valstybių elektros energijos didėjančius vartojimo poreikius, sinchroninio režimo su kontinentine Europa įgyvendinimą, mažėjančią priklausomybę nuo iškastinio kuro bei jo kylančių kainų.

Taip pat NENS (2012) teigia, kad „trūkstamos elektros energijos poreikio tenkinimas ją importuojant prieštarautų pagrindiniams Lietuvos energetikos politikos tikslams – energetinei nepriklausomybei ir saugumui. Todėl naujos regioninės atominės elektrinės statyba Lietuvoje yra racionaliausia alternatyva konkurencingai, darniai ir su energetinės nepriklausomybės

¹⁷ Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Dėl nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 80-4149.

principais suderintai Lietuvos ir kitų Baltijos valstybių regiono elektros energijos pasiūlai užtikrinti.¹⁸

Tuo tarpu NESP būtinybę apsirūpinti vietine elektros energija nelaiko prioritetiniu tikslu. Teigiama, kad remiantis prognozėmis tikėtina, jog iki 2030 m. elektros energijos importo kaina bus žemesnė nei pagaminta Lietuvoje, todėl siektina, efektyviai išnaudoti turimas ir statomas jungtis su trečiosiomis valstybėmis ir valstybėmis narėmis pigios elektros energijos importui, o Lietuvoje gaminti tik 30 proc. suvartojamos elektros energijos.

Vietinės gamybos elektros energija siūloma apsirūpinti didinant termofikacinių elektrinių potencialą daugiausia naudojant vietinius energijos išteklius. Diegti biokuro termofikacines elektrines, o esant gamtinių dujų pigumui ir iškastinio kuro termofikacines elektrines. Vietiniai ištekliai turi būti panaudojami derinant maksimalaus panaudojimo, ekonominės naudos ir darnumo kriterijus. Ši kriterijų atitinka vėjo energija, nors vėjo energetikos plėtra taip pat reikalauja valstybės paramos.

NESP išskiria galimus net keturis energetinio saugumo scenarijus, kurie skirstomi pagal pasigaminamą elektros energijos kiekį Lietuvoje¹⁹:

1. Nereglamentuoto elektros energijos importo²⁰.
2. 50% vietinės faktinės²¹ ar galimos²² gamybos²³.
3. 80% vietinės faktinės ar galimos gamybos²⁴.

¹⁸ Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Dėl nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 80-4149.

¹⁹ Nacionalinė energetikos strategija. Projektas. 2014 m. balandžio 5 d. Energetikos kompleksinių tyrimų laboratorija. Lietuvos energetikos institutas. Kaunas. 4 p.

²⁰ Šiuo atveju laikoma, kad elektros energijos importo sąlygos yra palankios ir nekeliama jokie reikalavimai vietinės elektros energijos gamybai, t.y. šalyje gaminama tik rinkoje konkurencinga elektros energija, o trūkstama dalis importuojama. (Nacionalinė energetikos strategija. Projektas. 2014 m. balandžio 5 d. Energetikos kompleksinių tyrimų laboratorija. Lietuvos energetikos institutas. Kaunas. 4 p.)

²¹ „Faktinė vietinė elektros energijos gamyba yra tuomet, kai energetinį saugumą įtakojantį vietinės elektros energijos kiekį faktiškai pagamina šalyje esančios elektrinės, nepriklausomai nuo to, ar jose gaminama elektros energija rinkoje yra konkurencinga ar ne“. (Nacionalinė energetikos strategija. Projektas. 2014 m. balandžio 5 d. Energetikos kompleksinių tyrimų laboratorija. Lietuvos energetikos institutas. Kaunas. 4 p.)

²² „Galimą elektros energijos gamybą užtikrina šalyje įrengtos ir darbui parengtos elektrinių generuojančios galios, galinčios pagaminti analogišką vietinės elektros energijos kiekį, jei elektros energijos importas yra negalimas dėl fizinių apribojimų ar dėl per didelės kainos.“ (Nacionalinė energetikos strategija. Projektas. 2014 m. balandžio 5 d. Energetikos kompleksinių tyrimų laboratorija. Lietuvos energetikos institutas. Kaunas. 4 p.)

²³ Pradedant 2025 metais, šalyje gaminama (ar galima gaminti) ne mažiau nei 50 % reikiamos elektros energijos. Likusi elektros energijos dalis importuojama, taikant papildomus apribojimus elektros energijos importui iš ne ES šalių (ne daugiau 30 % 2025 metais ir ne daugiau 10 % 2050 metais);

²⁴ Pradedant 2025 metais, šalyje gaminama (ar galima gaminti) ne mažiau nei 50 % reikiamos elektros energijos, 2030 metais vietinė gamyba pasiekia 70 %, o 2050 metais – ne mažiau nei 80 % nuo bendrųjų šalies elektros energijos poreikių. Likusi elektros energijos dalis importuojama, taikant papildomus apribojimus elektros energijos importui iš ne ES šalių (ne daugiau 30 % 2025 metais ir ne daugiau 10 % 2050 metais). (Nacionalinė

4. 100 % galimos vietinės gamybos²⁵.

Čia labai aiškiai parodoma, kad energetinio saugumo didinimas pagal minėtus kriterijus daug kainuoja. Įvertinus įvairius galimus scenarijus NESP yra teigiama, kad energetiniam saugumui užtikrinti ekonomiškai patrauklesnis yra „Lankstus nebranduolinis scenarijus“²⁶ nei „Branduolinė alternatyva“²⁷. Tik tuo atveju, jei elektros energijos importas taptų ilgalaikėje perspektyvoje nepalankus, svarstyti „Branduolinė alternatyva“.

Kalbant apie konkrečius projektus elektros energetikos sektoriuje aiškiai matomas iš esmės skirtingas požiūris į du pagrindinius projektus: Sinchroninio režimo su kontinentine Europa diegimas ir Visagino atominė elektrinė. Tuo tarpu NESP yra teigiama, kad energetiniam saugumui užtikrinti ekonomiškai patrauklesnis yra „Lankstus nebranduolinis scenarijus“ nei „Branduolinė alternatyva“.

IŠVADOS

NENS (2012) ir NESP apimamas laikotarpis, kuriam nustatomas energetikos sektoriaus plėtros gairės, yra iki 2050 m. Skirtumas yra tik tas, kad pagrindinės energetikos sektoriaus įgyvendinimo kryptys NENS (2012) yra brėžiamos iki 2020 m., o NESP iki 2030 m. NENS (2012) pavadinime naudojama sąvoka „energetinė nepriklausomybė“ atspindi joje išdėstytus siekius, kuo daugiau energijos pasigaminti šalies viduje, tuo tarpu NESP gebėjimo šalies viduje pasigaminti reikiamą energijos kiekį nelaiko tokiu svarbiu energetinio saugumo elementu, o labai daug dėmesio skiriama rinkų integracijai ir energijos tiekimo kanalų plėtrai.

NENS (2012) ir NESP nustato tuos pačius energetikos sektoriaus strateginius tikslus, tik NESP numato papildomą tikslą – efektyvų energijos naudojimą.

NESP nuo NENS (2012) skiriasi savo lankstumu ir daugelio galimų alternatyvų analize priklausomai nuo susidariusių sąlygų. Tuo tarpu NENS (2012) laikoma, kad galimas tik

energetikos strategija. Projektas. 2014 m. balandžio 5 d. Energetikos kompleksinių tyrimų laboratorija. Lietuvos energetikos institutas. Kaunas. 4 p.).

²⁵ Pradedant 2014 metais, užtikrinama galimybė šalyje pasigaminti visą reikiamą elektros energijos kiekį, jei elektros energijos importas yra negalimas dėl fizinių apribojimų ar dėl per didelės kainos. Nacionalinė energetikos strategija. Projektas. 2014 m. balandžio 5 d. Energetikos kompleksinių tyrimų laboratorija. Lietuvos energetikos institutas. Kaunas. 4 p.)

²⁶ „...scenarijus, kurio metu Visagino AE nestatoma, maksimaliai išnaudojamos galimai besikeičiančios rinkos sąlygos, energetinis saugumas užtikrinamas instaliuotomis ir darbui parengtomis galiomis...“ Nacionalinė energetikos strategija. Projektas. 2014 m. balandžio 5 d. Energetikos kompleksinių tyrimų laboratorija. Lietuvos energetikos institutas. Kaunas. 23-24 p.)

²⁷ „...kai energetinį saugumą užtikrina „Visagino AE statybos“ alternatyva...“ (Nacionalinė energetikos strategija. Projektas. 2014 m. balandžio 5 d. Energetikos kompleksinių tyrimų laboratorija. Lietuvos energetikos institutas. Kaunas. 24 p.).

vienas teisingas kelias, nenumatant jokių alternatyvų, netgi labai aiškiai nurodoma kokia žala atsiras Lietuvai jei nebus įgyvendinti NESN (2012) įvardinti energetiniai projektai. Manytina, kad NENS (2012) nelankstus modelis ir sąlygojo būtinumą ją peržiūrėti, kadangi kai kurie strateginiai projektai nebeatitinka šių dienų realijų.

NENS (2012) ir NESP skirtingai apibrėžia elektros energetikos sektoriaus strategines iniciatyvas. NENS (2012) strategines iniciatyvas apibrėžia per konkrečius energetinius projektus, kurie leis priartėti prie siekiamo rezultato - energetinės nepriklausomybės. Tuo tarpu NESP elektros energetikos strategines iniciatyvas apibrėžia per kokybinius kriterijus, t.y. kokį jie norėtų matyti bendrai elektros energetikos sektorių, tada analizuojant atskirus projektus, kurie galėtų padėti pasiekti norimą rezultatą.

NENS (2012) ir NESP išdėsto skirtingus požiūrius į du pagrindinius projektus: Synchroninio režimo su kontinentine Europa diegimas ir Visagino atominė elektrinė. NENS (2012) vienu iš prioritetu laiko darbo synchroniniu režimu su kontinentine Europa užtikrinimą, tuo tarpu NESP tinklų synchronizavimo visiškai nelaiko prioritetu, o atvirkščiai pažymi, kad turi būti lanksčiai ir sumaniai išnaudojamos tarpsisteminių jungčių su ne ES valstybėmis teikiamos galimybės. NENS (2012) nurodo, jog vienintelis tinkamas būdas apsirūpinti konkurencinga elektros energija vietiniais pajėgumais yra branduolinė energetika, t.y. Visagino atominės elektrinės statyba.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Dėl nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 80-4149.
2. Nacionalinė energetikos strategija. Projektas. 2014 m. balandžio 5 d. Energetikos kompleksinių tyrimų laboratorija. Lietuvos energetikos institutas. Kaunas.
3. Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas. *Valstybės Žinios*. 2002, Nr.56-2224.
4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl dujotiekių jungties tarp Lenkijos ir Lietuvos projekto dalies Lietuvos Respublikos teritorijoje pripažinimo valstybei svarbiu ekonominiu projektu. *Teisės aktų registras*. 2014.11.10, Nr.: 0.
5. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisijos nutarimas Dėl viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšų ir kainos 2015 metams nustatymo. *Teisės aktų registras*. 2014.10.17, Nr.: 0.
6. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisijos nutarimas Dėl lėšų, skirtų suskystintų gamtinių dujų terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo bei eksploatavimo sąnaudoms ar jų daliai kompensuoti, nustatymo 2013 metams. *Valstybės Žinios*. 2012, Nr.123- 6229.
7. Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymas Dėl dujotiekių jungties tarp Lenkijos ir Lietuvos specialiojo plano rengimo *Valstybės Žinios*. 2013, Nr.115- 5785.

8. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimas Dėl magistralinio dujotiekio Klaipėda–Kuršėnai projekto pripažinimo valstybei svarbiu ekonominiu projektu. *Valstybės Žinios*. 2013, Nr.: 132-6740.
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimas Dėl Vilniaus ir Kauno miestų centralizuoto šilumos tiekimo ūkio modernizavimo įrengiant vietinius ir atsinaujinančius energijos išteklius naudojančias kogeneracines elektrines projektų pripažinimo valstybei svarbiais ekonominiais projektais. *Teisės aktų registras*. 2014.06.03, Nr. 0.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimas Dėl Nacionalinio elektros ir gamtinių dujų perdavimo infrastruktūros projektų įgyvendinimo plano patvirtinimo. *Teisės aktų registras*. 2014.07.31, Nr. 0.

NATIONAL ENERGY STRATEGIES: POSSIBLE CHANGES IN THE STRATEGIC GOALS

Saulė Milčiuvienė *
Vytautas Magnus University

Summary

Energy security is an integral part of national security, for this reason the role of the state to ensure the smooth functioning of the energy sector is very important. Regulation of the energy sector will never be left to the market laws, because economic and social well-being depends on it. One of the characteristics of the energy sector is its inertness, so it is indispensable the long-term planning and settings of development policies. The last National Energy Strategy (hereinafter – NES (2012)) was approved on the 26 th of June 2012, but the new National Energy Strategy Project (hereinafter - NESP) is ready. The guidelines of energy sector, which are determined by the state, are especially important for potential investors, as the construction of energy facilities require a very large initial investments and their service life can reach 50 years. Only the energy strategy, which is long-term, based on economic calculations, independent of the election results and maintaining the continuity of strategic goals can attract private investment in the energy sector. The aim of this article is to compare the framework and strategic objectives of current National Energy Strategy o with the Project of National Energy Strategy. The main objectives are: (i) to analyze the influence of stability of the energy strategies on the development of the energy sector; (ii) to compare the general provisions of NES (2012) with the general provisions of NESP; (iii) to compare the strategic objectives of NES (2012) with the strategic objectives NESP. It is likely that many discussions will be on NESP in political life and public space, so the comparative analysis and insight, which is made in this article, are relevant to today's life in Lithuania. NES (2012) and NESP apply the same strategic objectives in the energy sector, only NESP provide one additional objective - efficient use of energy. NESP differs from NES (2012) in their flexibility and multiple analysis of alternatives depending on the current situation. Meanwhile, NES (2012) observed that it can be only one correct way without any possible alternatives. It even very clearly indicates what damage will occur if Lithuania does not implement identified energy projects. Presumably, because of inflexible approach of NES (2012), identified strategic projects no longer meet today's realities.

Keywords: national energy strategy, electricity energy sector, energy independency, energy security.

Saulė Milčiuvienė*, socialinių mokslų teisės krypties daktarė, Vytauto Didžiojo universitetas, Privatinės teisės katedros vedėja, docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: energetikos teisė.

Saulė Milčiuvienė*, doctor of social science (law), Vytautas Magnus University, a head of Department of Private Law, associated professor. Research interests: energy law.